

Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. Zákon o specifických zdravotních službách. Praktický komentář

Wolters Kluwer ČR

Autoři komentáře: **JUDr. Jan Mach, Mgr. Aleš Buriánek, Mgr. MUDr. Dagmar Záleská, Mgr. Bc. Miloš Máca, JUDr. Barbora Vráblová, MA,**

Autorka recenze: **JUDr. Lenka Teska Arnoštová, Ph.D.**
předsdkyně Společnosti medicínského práva České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně a bývalá náměstkyně ministra zdravotnictví pro legislativu a právo

Komentář k zákonu o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování a k zákonu o specifických zdravotních službách je vůbec prvním uceleným praktickým komentářem, který shromažďuje všechny poznatky, zkušenosti a zároveň dává praktická doporučení zkušených a specializovaných právníků v oboru zdravotnického práva, které získali ne jenom za dobu sedmileté účinnosti těchto zákonů. Považují jej také za významné vodítko pro právní úpravu *de lege ferenda*, což mu významně přidává na atraktivitě zrovna v době, kdy je plánováno ze strany Ministerstva zdravotnictví předložit do vlády v prosinci roku 2019 novelu zákona o zdravotních službách.

O zkušenostech a znalostech s danou oblastí autorů pod vedením JUDr. Jana Macha svědčí zejména to, že se dokázali se spoustou otázek bez téměř neexistující judikatury k těmto zákonům (s výjimkou nálezu Ústavního soudu Pl. ÚS 1/12, který zrušil omezení časové platnosti dříve vyslovených přání a potvrdil definici náležité odborné úrovně při poskytování zdravotních služeb) dostatečně vypořádat, přičemž při svém výkladu nacházeli nezbytné souvislosti, které se s účinností dalších souvisejících zákonů vyskytly. Tím je zejména občanský zákoník, účinný od 1. 1. 2014, a jeho konkrétní ustanovení v § 2636 až 2651 a § 81 až 117, který přímo i nepřímo zasáhl do vztahů mezi poskytovateli zdravotních služeb a pacienty či do problematiky poskytování zdravotních služeb a k zákonu o zdravotních službách je v poměru subsidiarity, přičemž zákon o zdravotních službách je k občanskému zákoníku ve vztahu speciality.

Zákon o zdravotních službách nově stanovil definici základních pojmů v oblasti poskytování zdravotní péče, stanovil práva a povinnosti zdravotnických pracovníků, pacientů, poskytovatelů zdravotních služeb bez rozdílu (na rozdíl od předchozí právní úpravy, kdy tzv. nestátní zdravotnická zařízení spadala pod režim zvláštního zákona č. 160/1992 Sb., o zdravotní péči v nestátních zdravotnických zařízeních), jakož i dalších osob, které poskytují zdravotní služby nebo se podílí na poskytování zdravotních služeb, roli státní správy, Národního zdravotnického informačního systému, nakládání s odejmutými částmi lidského těla, tělem zemřelého, postupy při úmrtím a pitvy, jakož i institutu stížností proti postupu poskytovatele nebo proti činnostem se zdravotními službami a hodnocení kvality a bezpečí poskytovaných služeb.

Zákon o specifických zdravotních službách upravuje oblast specifických zdravotních služeb jako asistované reprodukce, sterilizace, kastrace, změnu pohlaví transsexuálních pacientů, psychochirurgické výkonů, genetických vyšetření, oblast lidské krve a jejích složek, ověřování nových postupů použitím nové metody, která dosud nebyla v klinické praxi na živém člověku zavedena, posudkové péče a lékařských posudků, pracovnělékařských služeb a posuzování nemocí z povolání, lékařských ozáření a klinických auditů, ochranných léčení a služby protialkoholní a protitoxikomanické.

Autoři se ve svém komentáři vypořádávají a nevyhýbají se ani odpovídat na mnoho problematických otázek, které vychází z požadavků praxe. Jako příklad lze uvést oblast konzultačních služeb, které jsou součástí zdravotních služeb a vycházejí z práva pacienta na tzv. druhý názor a s tím související otázky úhrady z veřejného zdravotního pojištění, kdy na ně samotný zákon o veřejném zdravotním pojištění nepamatuje a dle autorů konzultační službu spočívající v poradě a v posouzení dosavadního individuálně léčebného postupu by si měl hradit pacient sám (vyjma zdravotních výkonů hrazených ze zdravotního pojištění pro pacienta pojištěnce např. v případě biochemického rozboru, o jejichž potřebě byť duplicitně rozhodne zdravotnický pracovník). Nebo v případě využití metody asistované reprodukce v konceptu surogátního mateřství, kdy autoři přicházejí k závěru, že pokud by koncept náhradního mateřství s využitím metod asistované reprodukce mohl být v souladu s obecně závaznou právní úpravou, pak by muselo dojít ke změně právní úpravy, nebo že na rozhodování o udělení či odejmutí statutu centra vysoce specializované péče se nevztahuje správní řízení.

V komentáři také autoři dobře pracují s dosavadní judikaturou. Kupříkladu k pojmu zdravotní péče, kdy odkazují na nálezy Ústavního soudu (I. ÚS 870/14), na základě kterého lze považovat poskytování zdravotní péče rovněž péči o osobu, jež je trvale v nepříznivém zdravotním stavu (jako např. v důsledku apalického syndromu), kdy bylo konstatováno, že i běžná každodenní péče o takovou osobu, je péčí o udržení jejího zdravotního stavu, byť velmi nepříznivého, a pečující, byť není zdravotnickým pracovníkem, by měl mít právo na odměnu ve stejném rozsahu jako pečovatel poskytující sociální služby. Nebo odkázáním na usnesení Nejvyššího soudu 7 Tdo 219/2005, ve kterém lze nalézt pojem *lege artis*. K tomu zcela správně autoři neopomněli uvést, že lékaři, zubní lékaři a farmaceuti jsou mimo obecně závazných právních předpisů a povinností poskytovat péči na náležitě odborné úrovni povinni dodržovat závazná stanoviska vydaná jejich profesní komorou. Doporučení vydaná profesní komorou stejně tak doporučení odborných společností, ať již působících v rámci České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně nebo vně této společnosti jako samostatných spolků, nemají dle autorů závaznou povahu, byť autoři doporučují k nim přihlížet. Nad rámec toho lze souhlasit s autory, že pokud by doporučení odborných společností měla mít závazný charakter, musí být začleněna do právní úpravy. Nebo v případě poučení o rizicích zákroku, které by s ohledem na rozhodnutí Nejvyššího soudu (NS 25 Cdo 1381/2013) nemělo být bezbřehé; to ovšem neznamená, že by se nešlo bránit žalobou na ochranu osobnosti; či k odpovědnosti poskytovatele za škodu na zdraví v případě nedostatečného poučení o možných rizicích a alternativách zákroku pouze tehdy, prokáže-li pacient, že při znalosti rozhodných skutečností (o kterých měl být poučen) bylo reálně pravděpodobné, že by se rozhodl jinak, tj. že zákrok nepodstoupí (NS 25 Cdo 138/2015). Nebo v případě asistované reprodukce, kdy embrya nejsou vytvářena ve prospěch

ženy, jejíž vajíčka jsou použita k oplodnění, ale ve prospěch páru, který uděluje souhlas společně, autoři odkazují na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva v případě Evans proti Spojenému království (stížnost č. 6339/05).

Připojuji se k doporučení autorů používat v případě poskytování zdravotních služeb pojem „pacient“, který je přesnější než pojem „klient“. Za klienta lze totiž považovat osobu, která si dle vlastní vůle objedná služby, jež jí dodavatel služeb poskytuje podle přesně jejího příkazu či objednávky. To ovšem nemůže platit v oblasti poskytování zdravotních služeb, neboť zdravotnický pracovník je povinen postupovat podle pravidel vědy a v souladu s uznávanými postupy, nikoli vždy podle přání pacienta. Taktéž lze souhlasit, že porovnání definice pojmů „neodkladná péče“ a „akutní péče“ je pro praxi obtížně rozlišitelná, přičemž bývá často předmětem častých sporů o úhradu mezi nesmluvním poskytovatelem zdravotních služeb a zdravotní pojišťovnou a tato otázka by měla být spíše předmětem odborného než právního posouzení. K personálnímu zabezpečení zdravotních služeb lze také souhlasit, že splnění minimálních personálních požadavků dle vyhlášky č. 99/2012 Sb., o požadavcích na minimální personální zabezpečení zdravotních služeb, ještě nemusí znamenat, že je dostatečně zajištěna kvalita, bezpečí a dostupnost zdravotních služeb. Posouzení často závisí na druhu a objemu poskytované zdravotní péče, oboru a spektru prováděných výkonů a činností.

Zákon o zdravotních službách spolu se zákonem o specifických zdravotních službách představuje širokou oblast úpravy při poskytování zdravotní péče a v souvislosti s ní, kterou zcela jistě ocení ti, ke kterým zdravotní péče primárně směřuje, tedy pacienti, ale také odborníci. I proto komentář ocení široké spektrum čtenářů a já mohu publikaci jen doporučit.

V Praze dne 10. 2. 2019

JUDr. Lenka Teska Arnoštová, Ph.D.